Ч. 146 (10.529). Львів, субота 4. липня 1925. Почтову належитість оплачено гуртом. Рік XLII.

ДІЛО

ВИХОДИТЬ ЩОДЕННО ПЕРЕДПОЛУДНЕМ

РЕДАКЦІЯ І АДМІНІСТРАЦІЯ: Львів, Ринок 10, II. пов.
Конто почт. щад. 143.322.
Адреса для телеграм: „Діло“ Львів.
Гол. Редактор приймає від 1—3 год. передпол.
Рукописів не звертається.

ПЕРЕДПЛАТА: Місячно в краю 4·20 зл.
ЗА ГРАНИЦЕЮ: В Америці 1 дол., Франції, Голяндії, Бельгії 20 фр. фр., Італії 7·50 зл., Німеччині 7·50 зл., Швайцарії 5 шв. фр., Чехословаччині 30 ч. к., Румунії 150 лей, Болгарії 7·50 зл., Австрії 7·50 зл. Зміна адреси 1 зол.

В справі оголошень звертатися до Адміністрації.
ЦІНА ОДНОГО ПРИМІРНИКА 17 СОТ.

Німеччина на перехрестю.

Що-ж нарешті діється з тим давно обіцюваним, перебалакуваним, виправлюваним, потверджуваним і спільно редагованим гарантійним пактом? Коли минає тиждень або два мовчанки на цю тему, видається, що ось вранці прокинемось у ново-відбудованій Европі. Та візьмеш у руки часопис, глипнеш на статтю, де повторяється слово „гарантійний пакт“ і — яке розчарування! — невже-ж усе по старому?

І так, і ні. Важка дискусія продовжується. Нова Европа родиться не лише в болю та муках фінансової скрути, але й поті дипльоматів. Німеччина добилась тимчасового успіху, але не знає, на як довгу мету він вистачить. Вона далі на перехрестю: між бажанням тимчасового наладнання нормальних відносин у державі та перспективами майбутньої світової політики.

Коли в лютім Німеччина звернулась до Франції з пропозицією підписати гарантійний пакт зі союзними державами, вона мала на меті приковати Францію до Рейну, за те, щоби загородити їй доступ до центральної Европи. Вона рахувалась з можливістю, що на Францію, яка відкине німецьку добру волю, впаде важка відповідальність за світовий мир. Але французькому мін. закорд. справ Бріяну повелось дійти до порозуміння з Англією, не вважаючи на всі основні ріжниці у напрямку закордонної політики двох держав.

Нині Німеччина трохи приперта до стіни. Приневолювана виявити свою добру волю, вона не знає ще, в якій мірі, підписавши гарантійний пакт, зможе рахувати на ревізію версайського договору. З другого боку вона не хоче зривати за собою всіх мостів можливого порозуміння з С. Р. С. Р. у майбутньому. Ясно, що уряд С. Р. С. Р. хоче заздалегідь звернути увагу Німеччини на наслідки її повного розриву в „орієнтацією на Схід“. Відомо, що німецький міністр зак. спр. Штреземан розмовляв потайки на цю тему з представником С. Р. С. Р. Літвіновим; совітський амбасадор у Берліні Крестінський їздив літаком до Москви, де спільно з Красіном, Раковським та Чічеріном радили над новою ситуацією. Англійські часописи подають навіть інформацію, що Берлін порозумівся з Москвою, щоби в менту, коли Німеччина ввійде до Ліги Націй, С. Р. С. Р. міг там вислати свого представника в характері слухача.

Ця звістка є подекуди в суперечности з кампанією большевицької преси проти намагань Німеччини дійти до згоди з творцями версайського миру. „Ізвєстія“ тиждень тому явно погрожували Німеччині, кажучи, що „С. Р. С. Р. (на такий випадок) вжиє зовсім инших засобів, ніж ті, які потрібні для зміцнення політичних та економічних взаємин з Німеччиною“. Що-ж на це Берлін? Він лякається, щоби гарантійний пакт не звернув свого вістря проти С. Р. С. Р. і щоби порозуміння з Парижем не зблизило Варшави з Москвою. У всякому разі: договір у Рапалльо поставлений під питайний знак. Німеччина хотіла би погодити свої обрахунки на С. Р. С. Р. з гарантійним договором, який у ніякому разі не може їй пошкодити. Але необхідна тимчасова дипльоматична гра псує подекуди перспективи політики на дальшу мету. І Франція і С. Р. С. Р. звертаються до Німеччини з таким самим питанням: — чи вона щира у бажанні миру? А труднощі, щоби відповісти щиро на це питання в тому, що кожна з держав, кажучи „мир“, має на думці власні виключні інтереси, що шкодять „конкуренційним“ державам.

Тому дискусія продовжується. Берлін покищо вважає корисним продовжувати її.

Українська школа в ярмі.

Промова голови Української Парляментарної Репрезентації п. сенатора Черкавського, виголошена дня 22. червня у польському сенаті при обговорюванні буджету міністерства освіти.

(Докінчення.)

Тепер про вищу школу. Тойже п. міністер Скшиньскі на засіданні Ліги Націй заявив урочисто, що польський уряд зорганізує для Українців осінню 1924 р. український університет. І ця заява польського міністра остала тільки гарною деклярацією. І нема українського університету (обіцяного Скшиньским!) не то у Львові, як у центрі наших західних земель, але і в Кракові його дотепер нема. Отже остають без виконання обітниці, заповіджені під словом чести на міжнародньому терені таксамо, як без виконання стоїть по нинішній день відомий паперовий закон з 1922 р., що передбачує організацію університету у Східній Галичині до осени 1924 р. Тепер уряд відновляє катедру української літератури на краківському університеті, як це видно з постанов ради міністрів. Отже уряд робить Українцям велику ласку, що дає одну українську катедру і то не у Львові а в Кракові, бо зі Львова уряд намагається усіми силами вигнати все українське з метою скорої польонізації. (Голос на правиці: Львів польонізації не потребує!). Львів є тільки польським острівчиком серед українського моря, а остров може бути кожної хвилі залитий морськими водами.

У буджеті міністерства освіти преліміновано на 1925 рік суму 260.000 зол. на організацію т. зв. „руского інституту“ в Кракові. — Звертаю увагу, що на міжнародньому терені та в законі з 1922 р. який був спрепарований в метою пропаганди за кордоном, недвозначно говориться про університет, а не про інститут, а саме в теперішньому буджеті є позиція для якогось інституту, якого теж ніхто й організувати не думає.

А в якому положенню наше приватне шкільництво? Може держава дає які субвенції чи допомоги для нього? А допомоги в теперішний час, у час зубожіння та виснаження нашого народу були би потрібні. Та нема ні одного гроша. (Міністер освіти Ст. Ґрабскі: Так само не дається і польським приватним школам!). Перепрошую п. міністра, для польського середнього шкільництва уділено дуже багато. Крім цього користає воно з широкої допомоги держави взагалі. Ми зголошували внески в освітній комісії про допомоги приватним українським гімназіям на Волині, а то: в Кремянці, в Луцьку і Рівнім. Внески впали, а міністерство від себе теж нічого для тих гімназій не преліміновало. Навпаки міністерство апробує розпорядки місцевої шкільної влади, метою яких є поставлення тих гімназій у такі матеріяльні обставини, щоби вони перестали істнувати. І так у минулому році закрито три низших кляси у кремянецькій гімназії. Інтервенція у міністерстві нічого не помогла. Міністерство прямує до того, щоби позакривати наші школи, наші бурси і взагалі усі установи, які ширять рідну освіту та підготовляють нове освічене покоління української інтелігенції. Міністерство робить все можливе, щоби зменшити продукцію тої інтелігенції, хоче, як колись російський уряд, держати наш народ у темноті для лекшого переведення польонізації наших земель. Недавно замкнено в Перемишлі бурсу ім. св. Миколая, в якій мала дешеве удержання молодь, що вчащала до шкіл, переважно до гімназії. А що найважнійше і що мушу підкреслити вокрема, то абітурієнтів з VIII. кляси перемиської української гімназії не допущено до матури. Учні тепер не знають, що мають робити. Кари ці примінено до них за те, буцім то вони займалися большевизмом, бо у деяких учнів у часі ревізії... (Голос: Пан сенатор це похвалює?) — кажу правду — знайдено комуністичну бібулу. Панове, в Перемишлі, де відбувався процес посла Ланьцуцкого, в часі якого, як і перед тим, відбулюся кілька комуністичних віч і на них розкинуто тисячі відповідних відозв, у тому Перемишлі знайдете на кожному кроці комуністичну бібулу. Я переконаний, що і в багатьох учнів польських шкіл і в багатьох Поляків при переведенню ревізії знайденоб таку саму бібулу з тої простої причини, що молодь все охоча на заборонені овочі. Але влада перевела ревізію тільки в українській школі. (Міністер освіти Ґрабскі: По спробі атентату на директора гімназії „Русина“. — Сен. Черкавський: Та замаху не допускався учень гімназії! — Ґрабскі: Учень! — Черк.: бувший учень! — Ґрабскі: учень 7 кляси!). Міністерство повинно держатися тої розумної педагогічної засади, щоби до учнів приміньовати дуже обережно кари за мнимі вчинки, які в пізнійшому віці буде сам учень осуджувати. (Ксьондз Манасевич: А ... сом дозволити йому робити все, чого захоче!) Колонії, з панів був молодою людиною, був дехто і соціялістом і п. міністер освіти теж належав до соціялістичної партії та перечитував і сам писав соціялістичну бібулу. Не диво проте, що і в Перемишлі могла молодь читати комуністичну літературу. Треба до цього відноситися дуже обережно, треба над тим застановлятися, а щонайменше не треба за провину одного учня карати цілої кляси. (Сен. Каньовскі: То не провина, а злочин!) В ніякому випадку не можна карати аж двох цілих кляс за те, що в одного учня знайдено комуністичну бібулу. (Голос: І револьвери!) Зрештою про ту нещасну бібулу всіляко розказують. Кажуть, на приклад, що її підкинено нарочно, щоби мати зачіпну точку для репресій, (Голос: Завсіди так говориться!), щоби приміняти репресії до цілої гімназії, що є культурним середовищем на тамошніх українських землях, що стоять у першому ряді вашої польонізаційної роботи. Наша суспільність переконана, що політична поліція підкинула бібулу навмисне, щоби її найти при ревізії. Так твердить українська суспільність, яка чейже має право на опінію в цій справі таксамо, як польська суспільність, які ви, панове, що довідуєтеся про всі ті факти зі спеціяльних донесень і тенденційних вияснень. У гімназії ім. Лелевеля у Вильні лучився випадок, якого не знає історія шкільництва на цілому світі. (Голос: Теже поліція підкинула!) Знайдено там склад зброї та вибухових матеріялів, доконано там нечуваного вбивства. Одначе таких репресій, як у Перемишлі, міністерство не примінило до всіх учнів гімназії Лелевеля. А не примінило їх там тому, що це польська гімназія а не українська.

Прошу панів, я одержав недавно листа з того самого Перемишля. Пишуть мені, що недавно з наказу куратора львівської шкільної округи звільнено з жіночої гімназії дівчинку Пясецьку, що має заледви 12 літ. Викинули її зі школи не знати за що, бо куратор про причину не сказав. Чи і та 12-ти літня дитина є небезпечною комуністкою, чи і вона належить до якоїсь змови. (Голос: „Байкі пан оповяда!“)

При кінці хочу звернути увагу на постанови, приняті Радою міністрів відносно українського шкільництва. Про деякі з них я вже казав. На тому місці зверну увагу на постанову, яка заповідає організацію матуральної комісії для українських приватних гімназій. Ще перед появою тої постанови звернувся наш клюб до міністерства освіти з жалобою, що волинська шкільна кураторія змушує абітурієнтів приватних українських гімназій складати іспити з російської літератури, хоч в українській гімназії виклади російської літератури заборонила та сама Кураторія. На нашу інтервенцію міністерство полагодило справу буцімто корисно. Але недавно одержали ми депешу з Волині, а потім і листи про те, що волинська Кураторія не намірює організувати матуральних комісій для українських

гімназій тому, що міністерство тільки спитало, чи можна створити таку комісію, а куратор відповів, що не можна. Отже де правда? Хто отже сказав правду, міністерство чи кураторія? А тимчасом час плине, шк. рік вже кінчиться і очевидячки перед розпорядку Ради міністрів такої комісії не буде. (Ст. Грабскі: Буде! — Пане міністре з того міністерства прошу Вас від заінтересованих, щоби комісію створено! — А міністер Ст. Грабскі: Я рішив і буде! — Черк.: Але коли? — Волинський куратор каже, що не буде, бо вже нема часу. — Грабскі: То буде в осени! — Черкав.: Алеж абітурієнти стратять цілий рік!). Иншою є постанова відносно приготовання підручників для утраквістичних шкіл. Пригадує нам це факт, який мав місце в попередньому році. Видано підручник для навчання української мови в народніх школах під заголовком „Учітеся". Книжка ця після цілого ряду поправок і доповнень педагогічного характеру, бо з педагогічного боку підручник уложений добре, отримала апробату міністерства освіти і була видрукувана. Тимчасом сталося инакше. Несподівано для громадянства зявився новий підручник для науки української мови під заг. „Зірка". Не вважаючи на те, що підручник не має ніякої педагогічної вартости, що має кількасот (понад 300) всяких похибок, все таки він одержав не лише апробату міністерства, але й окреме поручення вживати його в школах виключно. Учителі нарікали, що з цього підручника абсолютно не можна дітей навчити читати, але книжку введено до школи на Волині примусово. (Голос у центрі: Навіть у Берліні виходять кращі підручники!). Висміяла той підручник і місцева польська преса (в Луцьку), але не зважаючи на те польські інспектори загрожували учителям звільненням із посади, якщо вони не виконають інспекторського доручення. Цей підручник я панам зараз покажу (голос на правиці: здалека!). Не здалека, а положу його перед пана міністра. Є тут і між сенаторами Поляками знавці української мови. Є між ними такий добрий знавець як сенатор Седлецкі, отже він може видати опінію про цей підручник. Інтервенція в справі того абсурдного підручника не дала ніяких наслідків. Нам остане одно, а то: вдатися до обєктивної педагогічної думки в Польщі та поза нею, що ми і зробимо. Маючи такі факти фабрикації підручників міністерством освіти для Українців, згори можемо притакнути, які будуть підручники. А саме про них йде мова в дотичній постанові ради міністрів.

Кінчаю. Так представляється справа з нашими школами. Очевидно не з метою згоди та доброго співжиття двох народів видається такий шкільний закон, такі виконавчі розпорядки до нього. До згоди і доброго співжиття не причиниться ні діяльнісоь усяких рад „кресових", ні комітет для тзв. справ національних меншостей, бо все це робиться з метою польонізації Українців і Білорусинів. Ми всі знаємо це прекрасно, бо всі бачимо деякі факти і відповідну літературу теж читаємо. Читаємо все те, що пише п. Грабскі в „Слові польскім" і в окремих книжках, всяких „увагах" і т. и. та знаємо до чого все це зміряє та до чого дійде.

Накінець прошу панів... Мій внесок про уділення деякої субсідії для українських приватних шкіл перепав у комісії а натомість пройшло внесок на уділення 108.000 зол. на білоруське середнє шкільництво. З тої трибуни ще раз спробую поставити свій внесок, щоби і нашим середнім українським школам була дана субсидія. Отже у відділі § 5, II суми 85.000, піднесеної вже на 108.000 зол., тобто до суми 193,600 зол. для білоруських шкіл, пропоную піднести ще на 100.000 зол. тобто до суми 293.600 зол. на субвенції для українських середніх шкіл.

Стихійна катастрофа.

Повінь.

Катастрофа, яка, як здавалось, обмежиться лише до сіл розсипаних над більшими ріками, стає загальною. Щораз нові звістки стверджують, що навіть малі річки та потоки виступили з берегів і залили поля, до яких ніколи не доходили. А дощ паде далі і не дає висохнути полям, яких земля не в силі більше втягнути води в себе та держить її на поверхні великими калабанями, ставками, а недалеко рік — своєрідним морем. Дощ, від якого культурні краї давно найшли захист та охорону, в силі знищити цілорічне добро, і так уже злиденне, нашого селянського народу.

Львівський „Дзєннік людови" кидає з нагоди катастрофи таких кілька влучних міркувань: „Уряд прийде з допомогою, яка може виловитися в тім, що знищеним господарствам відпишуть податки, а може й дасть яку підмогу, за яку можна буде купити корець жита або два корці бараболі! Та що далі? Що буде, коли й в найблизшім році небо не буде ласкаве і врожай не поведеться? І тут в усій повноті виступає злочин загребущої політики уряду, який душив колишню Галичину податками, здирав із селянина останнє лахміття, а за те не давав нічого. Ріки та численні доплави, що перерізують Галичину (у тексті „Малопольщу") не урегульовані, річища не поглиблені. Не треба було аж такої катастрофальної повені, як у цьому році, щоби ріки вийшли з берегів. Досить було трохи густіших дощів, а вже Дністер або Сян розливав широко свої води та нищив прибережні, найбільше врожайні левади та поля. А селянин орав та сіяв з року в рік з питомим йому завзяттям та наївною надією, що — стане краще".

Теми австрійських податків, які були великі, краще нині не торкатись. Надії на допомогу уряду жертвам катастрофи покищо — надіями, як і колись на регуляцію рік. Імовірно кожний повіт, як не кожне село, будуть приневолені ратуватись власними силами, тим більше, що в польських повітах повінь лютує так само, і не важко догадатись, що уряд зверне свою увагу в першу чергу на польські землі, хоча би менше знищені.

Ось кілька подробиць про стан катастрофи: ріка Стрий на всьому бігу розлита. Прибережні села та містечко Соколів під водою. Міст у напрямку Станиславова залитий і залізничий рух можливий тільки через пересядку. Вода під стрийським мостом на 1·80 м. Величезні втрати головно у повіті стрийськім та жидачівськім. Деякі лани збіжжа плавають. У деяких селах військо ратує населення. У Самбірщині поля залиті на просторі 20.000 моргів, а левади як оком сягнеш. Згідно з останніми звістками Дністер там трохи понизився. Залізничий шлях Львів-Самбір був перерваний 10 год. На повітових та громадських дорогах позривало мости.

Від Комітету Допомоги Голодному Селу одержуємо такі звістки.

В цю хвилю не маємо ще можливости подати докладно про розміри катастрофи. Подаємо ці відомости, які вже надійшли з судового повіту Комарно: Тридневі уливні дощі спричинили повінь у такій мірі як 1913 року. В судовім повіті Комарно крім Дністра вилила Верещиця з бічними потоками. Всі сіножати над Дністром і Верещицею залиті водою; так само бічні потоки Верещиці. Сіно в покосах і в копицях забрала вода на долини Дністра — в ній далі; нескошена трава замулена піском і землею зірваною з поля. Збіжжа прибиті до землі, а конюшина в копицях; згнило до 75% — не можна присушити задля браку погоди. — Село Тершаків положене між Дністром і Ліпницею ціле під водою. Від неділі вода сягає до стріх. 50 родин 230 душ осталось без хліба — без можливости мешкати навіть на піддашах, бо кождої хвилини можуть під напором води завалитись хати і инші будинки. Тершаків знищений цілком: всі поля і сіножати. Села Монастирець, Мости всі сіножати і ³/₄ поля (засіяні) під водою. Села Колодруби, Повергів, Суснів, Погірці і Подільці всі сіножати під водою. Згадані села положені над Дністром. Села положені над Верещицею, а саме: Поріче грунт., Поріче Задвірне, Бірче, Чуловичі, Катериничі, Якимчиці, Кліцко, Комарно, Березець, Нове Село, Андриянів, Лівчиці і Підзвіринець не посідають своїх сіножатей, а винаймають у гр. Лянцкоронського положені над Верещицею, почавши від Любіня великого аж до Дністра в числі понад 3000 моргів, почасти за готівку, а почасти на відробок за копання барабоь і цукрових бураків. Всі згадані сіножати знищені повінню, а люде мусять заплатити і відробити около 60 до 100 зол. за морг. Коли слота потреває ще пару день, то вся надія рільника на сьогорічний збір пропаде.

Поклик.

В цілях вияснення розмірів катастрофи і організації в звязку з цим допомогової акції необхідно мати як найдокладніші відомости про розміри шкід, заподіяних розливом рік. Краєвий Комітет Допомоги Голодному Селу звертається до всіх повітових і сільських Комітетів допомоги Голодному Селу і до окремих діячів з проханням

ПРОФ. ІВАН ОГІЄНКО. 2)

Рідна традиція і мова.

Про правопис та вимову чужих слів

(Продовження.)

Дуже багато зробили українці для усталення московського правопису і взагалі для утворення нової московської літературної мови. В справі чужих слів Україна за XVII і поч. XVIII віки була головним провідником їх для Росії, бо вона в той час культурно стояла вище від неї. Через Україну увесь час йшли чужі слова з Заходу (особливо від Польщі) до Росії; Україна витворила навіть свої форми і свої власні способи позичання чужих слів; Україна не переймала наслїпо чужі слова, але постійно українізувала їх, напр. чуже *g* ми частіще вимовляли по свойому, як *г*: логика; чуже *l* ми частіще вимовляли теж по свойому, не мягчучи його: философія, і цю тисячелітню ввичку свою защепили Москві.

Особливо багато чужих слів занесли українці на Москву в добу Петра I († 1725 р.). Українці культур-трегери густою лавою оточували царя-реформатора, працювали по його міністерствах, працювали як перекладчики, працювали за кордоном по ріжних посольствах і т. н. А на вищих церковних посадах, на посадах учительських і ин. було їх тоді сила несчислена...*) Звичайно, всі ці культурні працьовники наші московщилися, писали й говорили мовою російською, але серед них було дуже багато й таких, яких приневолено їхати на Москву й які при першій можности кидали її та втікали додому. Ось за цю добу Петра I до московської літературної мови вноситься дуже багато західних слів, але сила цих слів була відома в нас на Україні ще за 100—200 років до того. Багато з цих нових слів прийшли на Москву не просто з Заходу, а з України. Звичайно, сказати точно, що саме принесли українці на Москву в царині чужих слів, трудно, але одне безперечне, — в утворенні чужих слів для московської літературної мови українці зробили надзвичайно багато.**)

Таким чином ті форми чужих слів, які тепер бачимо в мові московській і які однакові з формами українськими, дуже часто не зовсім чужі нам, — бо це ж і ми творили чи допомагали творити, бо це ж і ми їх поширювали. Ось тому на велико-українські форми чужих слів, однакові з формами московськими, не можна дивитися, ніби лише як на позички з московщини, — ні, історія культури виразно каже нам якраз навпаки, — це форми дуже часто українські, перенесені нами або від нас на Москву. Форма, скажемо *клас* (пор. англ. klass) — це й наша українська форма, яку ми ширили разом з своїм шкільництвом по Московщині; а форма *кляса* на Великій Україні була й есть формою латино-польською.

Із вищесказаного ясно, що коли на Великій Україні форма позичених слів однакова з московською, то це в багатьох випадках лише тому, що не мало цих слів Москва перейняла з України або через українців взагалі. Навпаки, однакові форми галицькі й польські свідчать частіще про переймання (особливо за XVIII—XIX століття) цих форм з польського, бо ж поляки творили свої форми цілком відмінні від велико-українських, без особливої й помітної допомоги галичан.

Часом кажуть, ніби галицькі форми чужих слів — це форми, перейняті від німців (австрійців), а не поляків. Це не зовсім відповідає дійсности, бо звичайне правило в світі таке, що чужі слова приходять до нас від найближчого, культурою сильніщого народу, особливо, коли до того він ще й політично сильніщий, що запосів собі цей нарід; а таким народом для Галичини ще з середини XIV-го віку став нарід польський. Ось тому, ще задовго до австрійського державного впливу на Галичину, ще за XVI—XVII віки в літературній галицькій мові повстало дуже багато таких форм чужих слів, що однакові з польськими. Та й за австрійських часів польський вплив не спинився. Всім же відомий факт, що в інтелігентних галицьких родинах, особливо в священичих, аж до 50-х років минулого століття домашньою мовою все була мова польська. Переглянуте протоколи засідань львівського Ставропигійського Успенського Братства, цієї твердині українства в Галичині, — як мало там писаного по-українськи, бо майже все складали мовою польською навіть за австрійських часів... Переглянуте ріжні святоюрські акти, — всі мовою польською... І люде довгими поколіннями виховувалися на польській культурі, а разом з тим невільно приймали й польську форму чужих слів замість своєї колишньої. Додаймо до цього, що багато галицьких письменників скінчали польську школу.

(Продовження буде.)

*) Див. *К. В. Харламповичъ*, Малороссійское вліяніе на великорусскую церковную жизнь, Казань, 1914 р., т. I ст. XXIV+878+LXVI. І це поки-що лише I том!

**) Докладніше про це я росповідаю в своїй статті: „Къ вопросу объ иностранныхъ словахъ, вошедшихъ въ русскій языкъ при Петрѣ Великомъ", див. „Русск. Филолог. Вѣстникъ" за 1911 р. кн. 3—4.

в якнайкоротшому часі подати вичерпуючі відомости про школи, заподіяні розливом рік. Необхідно мати такі відомости:

1. Розливом яких рік і коли спричинені школи,
2. Які села в повіті потерпіли,
3. Які школи заподіяв розлив рік у будинках, сіножатях, збіжжу,
4. Скільки родин потребує допомоги в окремих селах,
5. На яку приблизно суму можна обрахувати втрати, заподіяні розливом.

При цій нагоді просимо також подати інформації про школи, заподіяні градом.

Краєвий Комітет звертає увагу на необхідність подати якнайточніші інформації в найкоротший час.

* * *

КОМУНІКАТ
Краєвого товариства господарського „Сільський Господар".

Наші голодуючі села понад Дністром, Стриєм, Бистрицями, Свічою і иншими ріками, залляла в останніх днях червня велика повінь. Тисячі гектарів найурожайнійшої ріллі, більша половина наших найкращих сіножатей і чимало людських осель ще нині під водою. Там пропала уся цілорічна хліборобська праця і уся надія, що за кілька неділь покінчиться голод. Але й у всіх инших повітах спричинили зливи та бурі величезні втрати; дозріваючі озимини (пересусім жита) покручені і поломані, конюшини і трави гниють на покосах. Наші села знову не зможуть дати прожитку навіть свойому населенню й худобі. Руїна села продовжується й поглиблюється.

Щоби гідно станути в обороні нашого загибаючого села, захистити його в цей лютий час перед податковим гнетом і забезпечити йому справедливий уділ в допомоговій акції, за яку наше товариство старається, Головна Рада Краєвого товариства господарського „Сільський Господар" звертається отсим до всіх своїх філій, повітових і сільських організацій та окремих одиниць, що живуть серед нашого сільського люду і знають його горе, щоби вони усі чимскорше надіслали товариству (Львів, вул. Зімаровича ч. 20) докладні звідомлення про втрати в хліборобській продукції, спричинені зливами та повінью. В кожнім звідомленню просимо подати приблизну скількість гектарів знищеної ріллі і сіножатей, величину втраченого збору (зерно і солома та паші в метричних сотнарах), скількість ушкоджених хат, та зазначити: чи державні установи почали яку допомогову акцію, чи ні і т. п.

Швидкі річеві звідомлення дадуть товариству змогу виступити де слід з повним образом рільничої катастрофи на наших землях і як слід станути в обороні нашого селянства. Рада товариства вже звернулася в цій справі до Клюбу українських послів у варшавськім соймі.

Львів дня 1. липня 1925.

Краєве товариство господарське „Сільський Господар" у Львові.

У. С. Р. Р.

Поверховна українізація профспілок.

На нараді голов і секретарів професійних спілок у Києві сконстатовано, що професійні спілки провадять роботу по українізації поверховно, обмежуючись лише до переведення діловодства на українську мову, натомісць його не роблять для українізації самої робітничої маси, яка на половину складається з робітників-Українців. В прийнятій нарадою резолюції між инш. говориться, що українізацію треба повести прискореним темпом, культурну роботу в спілках провадити українською мовою, для апарату професійних спілок в будучих округах підібрати знаючих українську мову співробітників, а відповідальні робітники в професійних спілках на ріжних зборах мусять уживати української мови.

(„Більшовик").

Парцеляція й осадництво.

Загальна дебата в соймі над основами зав. земельної реформи.

(Докінчення.)

Пос. Тугут (клюб праці). Земельна реформа має в Польщі довгу непочесну ролю. Ще менше почесним є саботаж і демагогія, при допомозі якої утотожнюється інтерес свого фільварку з публичним добром. Тепер властиво ведеться агітацію проти зем. реформи. Закон з 1920 р., хоч мав твердші постанови, як теперішні, був принятий одноголосно. Сьогодня підважується основи законопроекту, а тому в простих головах повстає думка, що в Польщі регулятором життя є не державний розум, а страх перед більшовиками. Пос. Стронські виступає проти зем. реформи, бо — мовляв — тоді обнизиться продукція, але одночасно заявляє, що діячі булиб готові відступити землю, але по добрій ціні. А щож тоді станеться з продукцією? Другим його арґументом є те, що тим не заспокоїться голоду землі. Виглядає це так, як в кімнаті дусилося 40 осіб, а хтось, що стоїть при вікні, не хотів його відчинити, бо у вікні не поміститься всіх осіб. Також нема що говорити про оборону краю, бо землю найкраще оборонить селянин. Таж в р. 1920 самі діячі бажали собі реформи. Справа зем. реформи є сьогодня справою гри сил. Йде про те, щоби те явище спровадити в означене корито. Велика власність корчилася від 1863 р. все більше. В останніх часах між дідичами домінувала думка, щоби позбутися надміру землі, а на решті завести інтензивнійшу господарку. Є це добра і здорова тенденція. Шляхта мала свої заслуги для Польщі, за які казала собі добре заплатити. Зрештою, тепер вже чимраз менше потомків лицарів, а серед дідичів є більше людей, що в їх гербах замісць мечів стерчать варехи.

Пропонований контингент 200 тис. гект. річно є реальний. Вже дотепер розпарцельовувано річно 100 тис. гект. При кращім законі можна розпарцелювати пропоновану кількість. В р. 1926 слід оголосити виказ маєтків, які мають бути розпарцельовані за 10 літ, щоби виминути непевність у дідичів, чи мають робити вклади в господарство, чи ні. Щож торкається того, що дідичам лишається 180 гект., то мало дасться про це сказати. Цеж етап, а нашим змаганням є 15 гект. Але що така перебудова зем. устрою була би великим потрясенням, то годимося на 180 гект., а опісля будемо думати про дальшу редукцію (Голос на правиці: І так далі, і так далі!). Певно, пощо маєте журитися на рати, довідайтеся відразу. Щодо ціни за землю, то було би справедливим прийняти ту ціну, яку власник задеклярував при маєтковім податку.

До зем. реформи не слід вмішувати побічних оглядів, а саме вже й так дражливої національної квестії. Уст. 2-гий параґр. 50 не повинен бути вдержаний. Було би річчю каригідною і провокуючою, колиб на „кресах" не взято на увагу в першу чергу місцевого населення. Якщо по доповнені господарств місцевого населення лишиться якийсь простір, то ніщо не промовляє проти того, щоби там перенести осадників з инших околиць Польщі, де рільниче населення є густійше, як деинде. Одначе колиб держава віддала цілі маєтки осадникам з другого кінця держави, то це було би поглибленням пропасти між Польщею і окраїнним населенням. Проти приватної, добровільної парцеляції не можна нічого мати. Але за те повинні бути виключені посередні інституції, які крім надужить тримають ціле землю цілими роками в своїх руках зі спекуляційними цілями. Кепсько загосподаровані ліси повинні перейти в руки держави.

Щож до ціни, то слід стояти на становищі історичної справедливости. Ціна буде тим справедливійша, чим більше буде зближена до зера. Та річ не в ціні, а в тім, щоби земля якнайскорше найшлася в селянських руках. П. Стронські заявив, що цілий захід перелякається таким законом. Захід має вчаснійші приклади, бо в р. 1907 був переведений принцип вивласнення в Анґлії і ніхто не заломлював рук, ані не перестав уважати Анґлії культурною державою. Очевидно, ціна не може бути спекуляційна, але не бачу потреби, щоби була дуже зредукована. (Пос. Дубанович: Простійше до зера!). Тим близше буде до зера, чим більше нагальний буде опір панів. В тій салі вже говорено про ліпшу ціну. Але коли одна сторона йде на повалення закону, то нічого дивного, що й друга сторона йде наперед, а деякі дійшли вже до зера. Лякаються, що коли поведінка панів не змінить, то прийде час, що земельні власники мусітимуть віддати землю з доплатою.

Пос. Квапінські (П. П. С.) признав потребу зем. реформи, з огляду на нужду села. Та при переводженні зем. реформи рільні робітники повинні бути трактовані спеціяльно. Ціни при приватній парцеляції не повинні бути вищі, як при державній. Заспокоюючи потреби сільського населення, не слід забувати, що Польщу не заселюють тільки Поляки, але також Українці і Білорусини. Український і білоруський селянин мусить так само скористати зі зем. реформи, як польський хлоп.

Не можна допустити до того, щоби українському й білоруському населенню забирано варстат праці, щоби там насаджувано кольоністів. Не вільно нам того робити, якщо хочемо вдержати ті землі для Польщі. Сумління демократичної Польщі, сумління всіх людей, що люблять державу, мусить поруშитися ізза упосліджения Українців і Білорусинів: Треба боронити „кресів" перед впливами комуністів. Віддаючи голоси за законом про парцеляцію й осадництво, пепесівці роблять спробу, чи дідичі зуміють господарити на полишених їм землях.

Пос. Рогуля (Білоруський клюб) підніс, що закон про парцеляцію й осадництво є пересякнутий польським шовінізмом, що він грабить непольські територіяльні народи в користь польського урядника, жовніра і хлопа і тому заявився проти нього.

Пос. Маківка (Український Клюб) зазначив, що на українських землях, прилучених до Польщі, революційні здобутки селян знівечено. На етнічно польськім терені неосвідомлені польські хлопи далися ужити за орудця кольонізації. Вони підпали під вплив людей зпід темної звізди. Становище обшарників піддержала фактично вся лівиця, а особливо „Визволення" і ППС. Єдиним виходом є вивласнення без відшкодування при збереженні за зем. власниками 40 гект. Зі створеного зем. запасу повинні бути доповнені селянські господарства до норми 15 гект., а де ґрунта гірші до норми 25 гект.

(Промову пос. Маківки подамо в цілости в найблизших днях).

Памятаймо! Рідна Школа — це народна фортеця, це певний захист у добі лихоліття!

На допомогу „Голодному Селу".

Бюлетень Краєвого Комітету Допомоги „Голодному Селу".

Ч. 12. червень. 1925 р.

Орґанізаційний рух.

Зорганізувались повітові Комітети допомоги „Голодному Селу" в Городку Ягайлонськім під головуванням о. Е. Роздольського, в Устриках Долішних під головуванням д-ра О. Пеленського, у Краківці під головуванням о. В. Матковського, в Глинянах під головуванням д-ра Рибака, в Радивилові на Волині під головуванням Лемещука.

Признання допомоги.

Краєвий Комітет поділив такі допомоги: Громаді Грабівка повіт Березів 40 дол. і для одного з сіл повіту Любачівщо призначенню повітового Комітету допомоги „Голодному Селу" в Любачеві 40 дол.; для цих обох громад згідно з волею жертводавців (Український Комітет Допомоги в Скрентон-Па) допомога признана в формі безпроцентової позички з тим, щоб гроші ці по повороті були призначені на заснування кооперативної установи в тих селах; в розпорядження любачівського комітету 400 зол.; громаді Добрачин пов. Сокаль 200 золотих; для присілку Фенчерали громади Зелена повіт Надвірна 200 зол.; в розпорядження повітового Комітету в Городку Ягайлонськім 500 зол.; громаді Фірлеївка коло Буска 200 зол., громаді Рибно і Слобідка пов. Косів 150 зол., останнім двом громадам допомога приділена в формі безпроцентових позичок; в розпорядження Комітету в Радивилові на Волині: 1000 золотих.

Становище в суд. повіті Устрики Долішні.

В минулому році був у повіті такий недорід, якого найстарші люде не памятають, в наслідок чого найбагатші господарі випродують свою худобу, щоби купити кукурудзи і инших харчів на прожиток. Біднійші і злидарі, які або не мають що продати або вже випродали, що мали — голодують і не їдять по 2—3 дні. В деяких селах як: Устіянова, Лобозва, Соколова Воля, Соколе і Солинна цілі сімі лежать опухлі з голоду. Поміч з боку держави майже ніяка. Подрібний стан з кождого села представляється ось як: В Соколовій Волі голодуючих 36 родин, в Середниці 28 родин, Соколім 35 родин, в Рябім 23 родин, в Солині 41 родин, Лодині 27, в Дзвиничі Долішнім 15, Телешниці Ошваровій 10, Лобозві 19, в Жоцобку 15, Телешниці Сяній 22, в Готівчику 12, Готові 15, Рівні 18, Устіяновій 47 родин, Романовій Волі 15, Устриках 38, в инших, як Береги, Ліщовате, Чорна, Задвірю, Мочари, Бандрів народовий, Дзвиняч, Ялове, Ясінь, Замлиние, Стефкова, Дашівка є по кілька родин, які зовсім не мають що в рот вложити і конечно потрібують негайної помочі.

В 29 громадах є двори тільки в Рябім, Гошові, Чорній, Телешниці Сяній, Лобозві, Середниці, Ліщоватім, Устиновій, Рівні, Стражику, Соколім, Дашівці, Солині і Устриках; від яких наш селянин жадної не має помочи, але які його експльоатують у всякий спосіб, а за роботу денно на „своїм харчі" дають від 30—50 грошів. На зарібки віде не виїзджають ані до Америки ані до Франції, бо до Америки потрібно великих сум, а до Франції не хотять, не маючи довіря. Люде громадами приходять до міста і тут за кусник хліба приносять воду Жидам або рубають дрова.

Наше селянство після голоду минулого року стоїть перед обличчям нової катастрофи: повіні!

ОСТАННІ ВІСТИ.

Виділення европ. консулів з Китаю.

Китайські власти запропонували франц. і англ. конзулям на протягу 48 год. опустити Кантон.

Тайфун на Филипинах.

З филипин доносять про великі спустошення, які там учинив тайфун. 27 осіб понесло смерть. Страти матеріяльні дуже значні.

Большевицька пропаґанда в Індіях.

Як подають з Льондона, в Індіях збільшилась пропаганда большевицьких агентів втричі. Пропаганда проти Англії прибрала найострійші форми.

Виселення Поляків з Білої Руси.

Совітський декрет про виселення Поляків з Білоруси уже ввійшов у життя. Виселенців вівозять в глиб Росії.

Документ компромітуючий Совіти.

Паризькі денники оголошують сов. документ, адресований з Москви до париз. сов. агента. Документ стверджує, що напад на китайський консулят в Парижі був організований Москвою.

Біржа.

Львів, 3. липня 1925.

Гроші.

Амер. дол. 5·19 — 5·19½, канад. дол. 5·09 — 5·09½, чеські кор. 0·15¾, — 0·15¾, австр. 0·02½ — 0·02½, франц. франк 0·26 — 0·26½, швайц. фр. 1·01—1·02, анг. фунт. 25—25·10.

Золото. 20 кор. 21.80—21·90, 20 франк. 19·80—19·90; 20 марк. 24·85—25·00; 10 руб. 26·85—26·95.

Срібло. Австр. кор. 0·43½,—0·43½, 5 австр. кор. 2·27—2·28, фльорени 1·17—1·19, рублі 1·83—1·85, рубель дрібним сріблом 0·82—0·85.

Збіжжа.

Тенденція знижкова. Настрій оживлений. Пшениця від 34—35·50, жито від 32 до 33, ячмінь бров. від 29 до 31, ячмінь пром. від 25 до 27.

НОВИНКИ.

— **Конфіската.** Вчорашне число нашого часопису сконфіскувала прокуратура за два речення вступної статті і за пев радки новинки.

— **Про дебют М. Голинського.** Музичний критик Фр. Найгавзер у своїй рецензії в „Газеті Поранній" з дня 3. липня, так висловлюється про перший виступ нашого земляка М. Голинського у львівській опері: „Cavalleria rusticana" і „Паяци" склались на оперовий вечір 29. червня, який визначувався незвичайно прецизійним та артистичним виконанням, і крім цього цікавим з огляду на виступ знаменитого представника Каня в „Паяцах", тенора наділеного голосом зі широкою скалею, гарним і маркантним, ще й знаменито вишколеним, завдяки довшим студіям під проводом проф. І. Заремби. Голос цей впливає дуже симпатично на слухачів: в ньому зєднаний звук геройського „металю" зі солодощами, гнучкістю та ніжністю ліричного тенора. Дикція п. Голинського — добра, спосіб ведення кантилени — музикальний, а з цими вокальними прикметами сдналось ще й те, що співак видно пройнявся своїм завданням. По мірі, як у сценічній грі буде міг виявити більше свободи, зросте також вартість інтерпретації ролі Каня на рівень справді артистичний. Публика не щадила п. Голинському щирих оплесків"... А рецензент „Хвілі" п. А. Пльон цього самого дня пише так: „Як Каньо дебютував цими днями у „Паяцах" з поважним успіхом молодий тенор Мих. Голинський, ученик проф. І. Заремби. Дуже гарний і добре поставлений голос п. Гол. полишив на слухачах якнайкраще враження, і можна передбачувати, що при дальшій совісній праці дійде до повної досконалости. З важкої партії вийшов п. Голинський з боку музичного — поправно, одначе зовсім зрозуміла у дебютантів трема і недостача повної сценічної рутини, що співак не вийшов у грі понад звичайний шаблон. Годиться ще підкреслити, що п. Гол. розпоряджає дуже добрими зовнішніми даними, які можуть також причинитись до його будучих успіхів".

— **Інспекторська урядування.** Дня 15. і 16. червня п. р. приїхав до місточка Миколаєва к. Гаїв шкільний інспектор бобрецького округа п. Косцельний верифікувати підписи на шкільних деклараціях. Два дні його побуту не одна провокація і явна тенденція масово незаконно уневажнити декларації. Зібрані громадяне м. Миколаєва чекали на болоті перед школою, а п. інспектор викликував зібраних таким голосом, що хіба міг сам себе чути: хто не віділзався, заявляв: „Декларація не важна де взгленду на неставане сен везванего". Саме списування протоколів відбувалося в клясі. Всіми засобами своєї вимови і юдиної доброти старався п. інспектор переконати громадян про шкідливість декларацій, називаючи навіть у хвилі найбільшого красномовного запалу цілу акцію бунтом, з чого виходило би, що польський сойм, апробуючи декларації, сам сотворив той ґрунт... Але проти кого? Цілогодинними переслухуваннями просто мучив своїми питаннями декларантів, звідки декларації, за скільки куповані, хто їх писав, кому платять податки, до якої держави належать і т. п. На відповіді громадян, що домагаються мови як наведено в декларації переконував п. інспектор, що слово „український" не признається в державі польській лише „руські", та „русінські" а хто сказав: то най буде мова „руська", казав п. інспектор втягати до протоколу: „не згадза сен з декларацією". Багато людей, головно жінки виходили по переслухуванню з таким виглядом як би зїхали з глузду. В подібний спосіб переслухував п. інспектор громадян с. Підсоснова. Максима Ткача з Підсоснова відкинув декларацію за його сина Дмитра, за те, що не був вписаний у виказі дітей обовязаних до школи від 1925/6 р. хоча минулого року сам батько вписав дитину до школи — і сам говорив, що дитина є обовязана ходити по феріях до школи. Чи влада покличе п. інспектора до відповідальности за такий глум зі законів, чи нагородить його за це „ордером"?

— **Демонстрація XX віку.** У Варшаві зорганізували собі демонстрацію... діти народніх шкіл, які одержали лихі ноти. Зі свідоцтвами в руках пішли походом вулицею і дерли ці свідоцтва. Проти такої небезпечної манифестації мусіла виступити аж поліція.

— **Екзекуція над провідниками курдського повстання.** На очах великої маси народу виконано над провідниками курдського повстання Шеіх Саідом і 46 його товаришами кару смерти. Усіх їх повішено рівночасно в Ангорі.

— **До відома кандидатам духовного стану.** Кандидати духовного стану, що наміряють вступити до Духовного Семинара у Львові, мають внести подання на адресу Високопреосвященого Митрополичого Ординаріяту у Львові найдальше до кінця липня 1925. До подання належить долучити: 1) метрику хрещення, 2) свідоцтво зрілости, 3) свідоцтво польського горожанства, виставлене від дотичного старости, 4) опис життя з точним поданням місця пробування і заняття в останньому році, 5) заяву родичів згл. опікунів, що зобовязуються платити таксу за удержання і науку в висоті назначеній Ректоратом. Поодинокі кандидати мають відтак особисто явитись в дні назначенім Ректоратом Духовного Семинара. — **Від Ректорату гр. кат. Духовного Семинара у Львові.** 11 1—2

З віч та зборів.

Засідання Краєвого Комітету Допомоги „Голодному Селу" відбудеться в пятницю дня 3. липня о годині 6-ій по пол. в редакції „Діла".

На порядку дневнім:

1) Підсумки доразової допомоги.
2) Як повести допомогову акцію дальше?

Прохаємо обовязково явитися.

За Краєвий Комітет Допомоги „Голодному Селу":

Д-р Д. Левицький. *М. Струтинський.*

ОПОВІСТКИ.

Український хор Д. Котка:

у суботу 4.VII. м. Переворськ.
у неділю 5.VII. м. Лежайськ. 2150 12-?
у понеділок 6.VII. м. Лежайськ.
у вівторок 7.VII. м. Любачів.
у середу 8.VII. м. Любачів.
у четвер 9.VII. м. Чесанів.
у пятницю 10.VII. м. Рава руська.

На Рідну Школу. Зїзд абітурієнтів Академічної гімназії у Львові з 1900 року, що відбувся 11. червня п. р., за почином свого бувшого катехита, о. крилошанина д-ра Дорожинського, зложив на Рідну Школу 175 зол., які передав проф. д-р Пеленський. — За цей гідний насьлідування примір складає отсим Хвальному Зїздові щиру подяку Управа УПТ. 10 1—1

Замісць цвітів на могилу складаю 1 долара на „Рідну Школу". — Сидір Катерина. 7 1—1

Т. т. Товгопельники! Наш зїзд з рамени „Тантоша" 19. вересня н. р. Тому прохаємо всіх Товаришів, так з вищими торговельними студіями як і з однор. курсом подати негайно свої адреси. Н. Несторовичеві, Львів, Виспянського ч. 5.

„Союз Українок" у Львові устроює одномісячний вакаційний курс крою і шиття для учительок. Курс починається 15. липня. Науку буде удїлювати п. Ст. Монцібович. Оплата за науку виносить 20—25 зол. Участниці мусять подбати самі про поміщення для себе. Зголошуватися належить у п. Ст. Монцібович, Львів, Хмельовского 15. 8 1—2

Дрібні оголошення.

Кийович В. находиться в Хабаровську, вул. Вокзальная ч. 47 (СССР) і шукає Аріяна Домбчевського і його синів Ілярія і Івана, як також Пенсаків Михайла і Івана. Товаришів з гімназії й університету прохає відгукнутись. 1—1

Кіно продам. Складається: кіновий апарат, безинновий мотор і динамо, все в дуже добрім стані, негайно до ужитку. Зголошення: Самборський, Миколаїв/Дн. 6 1—1

Адвокатську канцелярію, добре пентуючуся відступлю або прийму спільника. Зголошення до Адмін. 2 2—2

ОГОЛОШЕННЯ.

За оголошення Редакція не відповідає.

Конкурс на аренду.

Сирітська фундація бл. п. о. Иосифа Фолиса віддасть по живах сего року в аренду фільварок в Закомарю, станція Ожидів. До аренди належать всі будинки господарчі, дім мешкальний, город, 90 моргів поля, 85 моргів сіножаття. Інвентарі живі і мертві має посесор від фундації купити. Аренда на кілька літ. Кавція посесійна у висоті піврічного чиншу аренди. Письменні оферти при долученню вадії у висоті 300 зол. вносити до канцелярії мецената Е. Гвоздецького у Львові, вул. Красіцких 6. до дня 10 липня 1925 р.
2211 6—6

За редакцію відповідає О. Кортин. Видає Видавнича Спілка „Діло". З друкарні Видавничої Спілки „Діло", Львів, Ринок ч. 10.